

SPRÅKLIG SAMLING

NR. 2

JUNI

1968

9. ÅRGANG

GITT UT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Om språkforhold i andre land

Bernard Shaw og det engelske språket

Bernard Shaw var en sprakende vulkan i engelsk åndsliv. Denne utrolige mannen, som aldri vart så klok at han lot den nyfikne smågutt i seg dø, og som (kanskje difor?) oppnådde den høge alderen av nittifire år, var i sanning en av de store radikalerne i dette hundreåret. Han var ikke radikal av profesjon — det kan lunkne politikere

Av JAKOB SKAUGE

være (namna ligger oss på tunga, men vi skal være snille) — men av konstitusjon, av gemytt og overtidding. Han var radikal som barnet i eventyret: Når han ikke kunne sjå at keiseren hadde nye klær, vel, så hadde han ikke nye klær, ferdig med det. Dvs. han var ikke ferdig med det før han også hadde sunge ut om oppdaginga si, og det så høgt at ingen kunne unngå å høre det, og så tydelig at ingen kunne misforstå

det. Hans estetiske leiestjerne kunne ha vært orda til Henri Barbusse: «Sanninga er alltid vakrere enn drømmen». Den kompromisslause aksepteringa av menneskeliv og menneskelagnad — og av en sjølv — som ligger gjømt i denne aforismen, var noe av løyndommen ved mannen, som det er løyndommen med mange store menn og all levedyktig litteratur. Denne sjølvaksepteringa var kjernen i han, den var grunnlaget for oppkommet i hans sinn, for hans styrke og pågangsmot, for hans evige ungdom og hans evige kampglede. Og for hans store frisinn. Vår generasjons Europa kan vel ikke oppvise maken til frigjort menneske. Men også her gjelder det at hans frigjøring var ikke av den profesjonelle, programmatisk typen. Han stod like fritt overfor moderne som overfor gammeldags dogmatisme. Først og fremst stod han fritt overfor seg sjølv, slik at han kunne ta seg sjølv uhøgtidelig og heve seg over personlige åtak og anna som kunne irritere

FÅR SVERIGE STATS- FORLAG FØR NORGE?

De svenske morgontidningarna kunne den 20. mar i år melde:

Finansminister Sträng kommer til å foreslå i en proposisjon at det blir oppretta et forlag for allmenn statsvirksomhet, og undervisningsminister Palme at det blir oppretta et læremiddel-forlag. Formålet med det nye forlaget er å gi statlige myndigheter og institusjoner bedre service når det gjelder utgivning av publikasjoner og trykkeriarbeid, og å skape en bedre organisasjon for distribusjon og markedsføring av statlige trykksaker. Forlaget skal arbeide på forretningsmessig måte, og være organisert som et helstatlig aksjeselskap.

hans person. Han dømte alltid mildt om sine motstandere og tok alltid sak føre person. Trass i sin radikalisme (eller kanskje på grunn av den?) gikk han i sin personlige holdning inn for å bevare det beste i europeisk tradisjon.

Dette gir oss nøkkelen til ei anna side ved hans vesen, hans mangel på alvor. I likskap med andre djupt alvorlige menn var han en alvorlig spøkefugl. I likskap med vår eigen Vinje kunne han ofte forarge folk som var mindre alvorlige men meir sure. «Det går ikke an å være alvorlig uten å drive gjøn.» skal han en gong ha sagt. For bak bajasmaska med det store skjegget og den merkelige påklednaden (det var før de profesjonellradikale såg slik ut) og de sleivete replikkene låg det et djupt sedelig alvor som fikk utløsning i en uhorvelig dikterproduksjon og et intenst arbeid med mange emne. Arbeid, ja. I en angket blei han spurt om hva han trudde var meininga med livet. «Meininga med livet er å bli brukt opp,» sa han.

Mange av våre moderne estetikere meiner helst at Shaw ikke var noen «stor» dikter. Det kan såmenn gjerne være. Underskrevne skal være den siste til å fly estetikere i beina og innleie noen krangel om dikterverdier med dem. Men en ting er sikkert: G. B. S. vil overleve. Han vil overleve fordi han alltid er engasjerende, aldri likegyldig. Trass i at den ytre ramma om dikterverka hans stundom er tidsbunden, inneholder de fleste av hans drama en levende kjerne, en kjerne som i mange variasjoner presenterer for oss den tidlause utfordringa som er innebygd i den menneskelige situasjonen. «Som Øverland,» vil kanskje en gløgg fri-språker si. Og det er riktig. Akkurat som Øverland. Det er mange berøringspunkter der. Og de vil begge overleve hos mennesker som ikke har fått hjer- nen omtåka av moderne estetisme og annen pop.

Men hva har så gamle G. B. S. med vår språksak å gjøre? Hvorfor øyde så mye papir på en utlending som trulig

ikke visste noen ting om norsk språk- strid? Der er to grunner for det. For det første hans grunnleggende hold- ninger. Ingen kan være samnorskmann uten å ha litt av den samme respekt- løysa overfor tradisjonen og det etab- lerte. Vi vil ikke prinsipielt forkaste tradisjonen, heller ikke skriftradisjo- nen. Men vi vil ikke gi den prioritet framfor andre verdier. Vi vil forkaste tradisjonen viss den hindrer framsteget. For å stille saka på spissen: Vi vil stå fritt overfor våre vaner, ikke la oss binde av dem. Og vi meiner at en slik radikal holdning er uttrykk for høgre kultur enn den holdningen som setter språkvanen opp som høgste norm og til og med tillater seg å proklamere en slik vane som en hellig verdi. Sam- norsksfolk trenger ikke være politisk radikale eller kulturradikale, hva en nå måtte legge i slike fraser, men de må være radikale.

For det andre var G. B. S. levende opptatt med engelsk språkreform. Språkreformen vart etter hvert hans hjertesak, som han skreiv ei mengd ar- tikler om. Og det var å vente. Han ville ikke vært Shaw uten. Hans radi- kalisme måtte bli opprørt over den sløve vanetenkinga som i regelen råder i folks syn på skriftspråket. Han måtte bli opprørt over at folk er villige til å godta hva urimeligheit som helst bare de kan vise til at «det er slik». Det stupide «det-er-slik-argumentet» var en av de få ting som kunne få han ut av likevekt, for det var mennesket uver- dig, meinte han.

Nå må en skyte inn at engelsk rett- skrivning er noe av det mest urasjonelle som fins. Inga rettskriving er fullkom- men. Fullstendig entydigskap i forholdet språklyd/bokstavsymbol kan en heller ikke oppnå. Bokstavsymbolet vil alltid være en meir eller mindre uklar avglans av det egentlige, av språkly- den. Men et visst minimum av entydig- skap bør en kunne kreve. En bør kun- ne kreve at f. eks. uttalen av symbolet a vil falle innafor visse yttergrenser, slik som forholdet er her i Norge. Her

har vi en variasjon i uttalen som går fra den lyse a-en på grensa mot æ, til den mørke a-en på grensa mot å. Omvendt bør en, når en hører en lyd som ligger innafor disse grensene, kunne slutte seg til at lyden blir skre- ven a. Men i engelsk er det ikke slik. Der må en nesten si at det råder full- stendig forvirring i disse grunnkrava til et bokstavspråk. Hvor forvirrende det er, illustrerte Shaw ved å stove **fish** som **ghoti**. Denne bokstaveringa kom han fram til på følgende måte: Lyden f svarer til symbolet **gh** i **cough**, i til **o** i **women**, **sh** til **ti** i **nation**.

Slike sammenstillinger er typiske for Shaw. I likskap med en annen dikter og folkelærer, Holberg, likte han både å more og å sjokkere folk. Og, fram- leis i likskap med Holberg, hadde mo- roa og sjokket et alvorlig siktemål. Siktemålet var først og fremst folke- opplysning, for det er tvillaust at den vanskelige rettskrivinga virker hind- rende på opplysninga. De engelskmenn som kan stove rett uten flittig bruk av ordbok, er få. Våre konservative språk- folk klager over at vi nordmenn er ustøe i rettskriving, og tilskriver dette de mange endringene. Men i England er den ustøe rettskrivinga et resultat av den langvarige ortografiske stabiliteten. So there you are.

Det andre siktemålet til Shaw var økonomisk. Han vart aldri et slikt «åndsmenneske» at han såg med forakt på økonomiske omsyn. (Også der finner en, merkelig nok, eller kanskje typisk nok, likskap med Holberg.) Han peikte på den enkle tingen at på grunn av bokstavsystemet vart hver trykksak lenger enn den burde vært med et meir rasjonelt system. Dette henger sammen med at engelsk har for få bokstaver til sitt lydssystem. Engelsk- mennene bruker det latinske alfabetet, men tallet på lyder er monalig større enn i de andre språka som bruker dette alfabetet, og de må da bruke bokstav- kombinasjoner og andre kunstgrep for å få ei tilnærma dekning for lydene.

SPRÅKLIG SAMLING

Redaktør: Knut Kvigne, Nedre Kalbakkvei 2 D,
Oslo 9. Tlf. 25.19.74.

EN NY OMGANG DEBATT

Trulig står vi framfor en ny omgang språkdebatt når Vogt-komiteens innstilling skal opp til avgjerd. Som et første steg på ve-gen kommer kirke- og undervisningsdepartementets melding til Stortinget om de synsmåter Vogt-komiteen står for. Departementet derimot kommer neppe med noe forslag i ei stortingsmelding. Det skjer først nå regjeringa måtte legge fram proposisjon.

Derimot vil nok meldinga gi nærmere utgreiing om enkelte ting i innstillinga, så kanskje det kan gi en peikepinn om hva departementet helst vil. Men først under debatten i Stortinget vil de mer subjektive synsmåtene komme fram.

Det er gjerne slik at når et departement vil prøve seg fram for å få klarhet i hvor det har Stortinget, så skriver det stortingsmelding. Ingen kan derfor si i dag hvordan dette vil løpe ut. Det er ei vanskelig sak slik regjeringa er satt sammen.

Det vi nå skulle ønske var at vi fikk en virkelig debatt, og ikke kjefting.

Ulykkeligvis har språkstriden her i landet hatt et urimelig innslag av kjensleutbrott og snobberi. Fåkunne og hovmot har altfor mye hindra saklig opplysning. Den store framvoksteren i tilnærming språka i mellom, som tross alt er et faktum, ville ha skjedd i et hurtigere tempo om vi hadde vært fri disse utvekstene.

Det har gått trått. Og vi vil

våge å hevde at det er på tide det blir tatt raskere steg mot et samnorsk mål.

Verdensutviklinga fører nasjone-ne sammen i økonomisk og politisk samarbeid. Kommunikasjonene har så å si overvunnet avstandene. Ingen må tru noe annet enn at ei slik utvikling vil sette djupe spor etter seg på det kulturelle område. Gjensidig påvirkning kan være av det gode, men det er likefullt klart at et oppsplitta språksamfunn har mindre å stå i mot med når det gjelder uheldige virkninger av integreringen.

Det er ikke rett å tale om paralysering. Men lesar en annonser fra reklamebyråer etter «vizualisers» og liknende besynderlige personer, kan en ikke nekte for at dette miljøet har lite av kulturarv å stå i mot med. Og det er kretser som midt i sitt språklige rot har noe for stor innflytelse på målbruken her i landet.

Så kunne vi bli spart for en «skamnorskdebatt» denne gangen, kom det kanskje noe utav opplegget fra Vogt-komiteen.

LANDSSTYREMØTET

Vi har sendt ut eit rundskriv til landsstyremedlemene og spurt når det høver best med landsstyremøte. Vi fekk 19 svar (av 24), og dei fleste er stemt for ikkje å ha noe møte før til hausten. Sentralstyret er samd i dette.

Sentralstyret tar sikte på å arrangere landsstyremøte ei helg i september. Dessutan vil vi ha landsmøte, seinast i november.

Stortingsmeldinga om Vogt-tilrådinga

Det er von om at meldinga vil bli lagt fram før vårsesjonen er slutt, men elles er støda framleis uviss.

Det som skjer når meldinga er lagt fram, er at den skal behandlast i Kyrkje- og undervisningskomiteen, og det er temmeleg usannsynleg at det kan skje før til hausten, ettersom komiteen har liggande fleire viktige saker som ventar på å bli behandla. (Folkeskolelova, Lov om trussamfunn, Kyrkjeordning, o.a.).

Vi vil gjere merksam på at alle som ønskjer meldinga tilsendt når ho er kommen, kan skrive til oss og be om det.

INNKOMNE GÅVER

Gåver i tida mars—april 1968:

B. Gøystdal 15, A. og S. Kolltveit 15, Teodor Moen 90, C. T. 10, E-g 40, E. Sørli 10, N. Væding 10, E. E. Oldem 40, P. E. Vale 10, W. Brøgger 10, J. O. Hanssen 15, B. Rongen 10, K. Holt 15, A. Nesland 40, T. Nomeland 50, O. Langvand 100, J. og A. Ørsal 80, B. Smedstad 40, Kåre Ness 5, H. Landsverk 100, Ågot Aakvik 50, Einar Tønnessen 100, O. Løvland 15, H. Moren Vesaas 20, Knut Romstad 15, L. R. 92, O. Langeland 20.

Gåver gitt på grunnlag av dei stoffene som nå er ute, er ikkje tatt med her.

SPRÅKLIG SAMLINGS SMÅSKRIFTER

Det siste småskriftet, Veggen fram til ett norsk, sendt ut sammen med nr. 4/1967, er blitt godt mottatt og har fått fin omtale. Det har gjort at lagerbeholdningen har minka stygt. Men vi har ennå et par hundre eksemplar att, og dessuten noen hundre av det forrige småskriftet, Framlegg til samlenormal. De gjør liten nytte for seg på lageret, så vi tar gjerne imot bestillinger!

Så utruglig det enn høres, så laga den utruglige Shaw et reknestykke som gav engelskmennene tørre tall for denne påstanden. Han kom til at med et godt alfabet, det vil da si et alfabet som gav rimelig dekning for alle språklydene, ville en kunne minke det samla volumet på alle engelske trykksaker med ca. ¼. Den samla kostnaden med å lage disse trykksakene ville gå ned med omtrent samme forholdet. Han gjorde så et overslag over alle engelske trykksaker pr. år og det en ville spare ved å bruke hans system, og den innsparte summen han kom fram til, var nærmest astronomisk. Det gjorde inntrykk langt inn i parlamentet. Ja, han gikk enda lenger. Under krigen rekna han om denne summen i krigsmateriell og andre varer som det var skort på, og kasta fram den påstanden at dersom England tapte krigen, ville den ravgalne rettskrivinga (som han kalla Johnsonese etter opphavsmannen, Samuel Johnson) være ei av årsakene.

Hva var så Shaw's system? — I parentes kan en skyte inn at Shaw brukte ikke engelsk rettskriving sjøl. Det hadde han ikke tid til. Som Dickens og andre produktive forfattere som har funne engelsk rettskriving for klundersam, stenograferte han og lot sekretæren sin skrive om. — Men tilbake til systemet: Radikaleren Shaw gikk inn for å rive det gamle opp med rota, avskaffe det romerske alfabetet og lage et nytt alfabet med 44 bokstaver. Altså ikke bare ny rettskriving, men totalt ny skrift. Dette var et svært radikalt forslag, så radikalt at de fleste rygga tilbake for det, for, sa de, det koster mye strev å lære et nytt alfabet. Ja gjør det i grunnen det? spurte Shaw. Hvor mange alfabet har vi i grunnen, og hvor mye har det kosta oss å lære dem? — De fleste vil vel svare at vi har bare ett, det latinske. Feil, sa Shaw. Vi har lært fire-fem uten at vi har merka større strev med det. Vi kan både trykkskrift og handskrift, og store og små bokstaver i begge. Dessuten leser de fleste av oss gotisk, med store

og små bokstaver osv. der og. Så hvorfor ikke lære enda ett?

Shaw såg rasjonelt på språket. Den metode eller mangel på metode som hittil hadde vært følgt i England, var «fri språkutvikling», «kreftenes frie spill» eller hva for vakre ord en nå vil bruke om denne den mest sløsete og urasjonelle av alle måter å ta saka på. Shaw meinte at det var statens plikt å syte for metode og plan i språkarbeidet. I gamle dager, da statsapparatet var primitivt og staten derfor ikke hadde middel til å påta seg kulturoppgaver av større format, var det rimelig om retten til å regulere skriftspråket vart delegert til et akademi eller en enkeltperson. Men i dag er slikt meiningslaut. Den engelske staten måtte, meinte Shaw, nemne opp ein komite, ei språknemnd, til å ta seg av språksaka. Han kom også med detaljerte planar om hvordan nemnda bør være sammensatt og hva mandat den skal ha. Typisk nok vil han ikke ha lærere og diktere og andre som har bokstavene til sitt viktigste medium, med i nemnda. Slike folk vil være omtåka av sine vanner og vil derfor være ute av stand til å gå til arbeidet med den radikale og saklige innstillinga som er nødvendig. De er bokstavtræler, og difor ubrukelige. I nemnda bør sitte folk som står friere overfor skriftbildet: ingeniører, økonomer, bildende kunstnere og vanlige politisk og sosialt engasjerte lekfolk.

Shaw hadde også planer for gjenomføringa av nystavinga. Den måtte først og fremst gjennomføres i skolen. For ei viss tidlengd måtte en godta to parallelle skriftformer. Dette ville nok medføre visse vansker, som alle overganger til det bedre, men ikke større vansker enn at de burde kunne mestres **viss den politiske viljen til reform var sterk nok.**

Dette var et stutt oversyn over Shaw's viktigste ideer om engelsk språkreform. Til denne ideen testamenterte han heile formuen sin. I norske penger var han mangemillionær. Hvor-

dan er det så med utsiktene til at ideene hans skal bli realiserte? Her må en nok slå fast at de er for radikale til at engelskmennene vil godta dem. Engelskmannen liker ikke revolusjon. Likevel har ikke Shaw's innsats vært uten frukter. Han virka som en katalysator, idet han gjorde det klart for landsmennene sine at de hadde et språkproblem. (Nøyaktigere et skriftproblem, noe som trulig vil ha gått fram av det føregående).

Fleire andre forhold har virka i samme lei. For det første utdanningssammenheng. I gamle dager var skriftspråket et privilegium for de få. I våre dager skal alle lære å behandle dette mediet, og svakheitene ved engelsk skrift får da heilt andre dimensjoner enn for hundre år sia. Ønsket om reform blir påtrengende. For det andre det angelsaksiske verdenshegemoniet. Rettnok er det britiske imperiet nå avskreve. Men et kulturelt hegemoni er heller ikke å forakte. Et slikt hegemoni kan holdes oppe og kittes sammen ved at engelsk blir verdensspråk. Men da bør engelsk språk gjøres om til et hendigere redskap enn det er nå. Dette var klart for engelskmennene alt under siste verdenskrig, og det første forsøket i denne lei var det såkalla «Basic English», et slags forenkla engelsk til bruk for utlendinger. Dette forsøket var mislykka, for det forenkla og forgrova sjølv språkstrukturen og gjorde språket lite tjenlig til uttrykksmedium. Shaw's radikalisme er det heller ikke mange som har appetitt på. Den vegen de nå prøver seg fram på, er ei tilnærma lydriktig rettskriving med latinsk alfabet, pluss en del nye bokstavsymbol, den såkalla «Initial Teaching Alphabet» (ITA). Staten driver forsøk i skolene, ikke bare i England, men også i samveldelanda — og i USA. Mange mennesker, både offentlige funksjonærer og slike som er interesserte på frivillig basis, er engasjert i saka, gir ut tidsskrift, holder kongresser osv.

Det vil føre for langt å gå i detalj. Som avslutning er det heller riktig å

MYE SAMNORSK I "SUNNMØRSPOSTEN"

Av lektor Torkel Magnusdal

22. des./67 inneholdt «Morgenposten» i Oslo ei oppfordring fra riksmålshold til N.R.K. om å bruke riksmål i sendingene. Oppfordringa hadde flere underskrifter, og underskriverne hadde samla sitt språksyn i 9 punkter. Punkt I. «Tyngden av Norges nasjonale litteratur er skrevet på riksmål». Dette må rett og slett karakteriseres som ukorrekt. Tyngden av Norges nasjonale litteratur er skrevet på dansk. Det beste av vår litteratur blei nemlig skrevet i forrige århundre, og da hadde vi dansk skriftspråk i Norge. I det som er skrevet på bokmål i landet vårt etter rettskrivningsforandringa av 1907, er der så mye radikalt språk at når riksmålsfolket karakteriserer det som riksmål, er det ei fullstendig begrepsforvirring. De overser iallfall heilt forfattere som Johan Bojer, Andreas Markusson, Magne Østby, Stein Balstad, Ragne Solås og flere. Men de rekner vel som så at når de hevder en usannhet tilstrekkelig lenge, så vil den bli godtatt som en sannhet.

Men det som interesserer atskillig mer i den nevnte oppfordringa er det som står i punkt 3: «Avisene bruker enten rent riksmål eller noe nokså nær». Her kan vel un-

utvide synsfeltet en del, å sette dette arbeidet inn i en større sammenheng. Språkarbeidet i angelsaksiske land er ledd i et større rasjonaliserings- og oppryddingsarbeid i sektoren for mentale kommunikasjoner. Overgang til metrisk system i penger, mål og vekt vil være et anna ledd. Alt dette er resultat av den nye, globale tenkinga som meir og meir særmerker vår tid.

derskriverne vente ganske skarpe protester fra bl. a. Dagbladet, som bruker atskillige radikale former, og fra «Sunnmørsposten» i Ålesund. «Sunnmørsposten» bruker nemlig et svært radikalt språk i det stoffet avisa sjøl er ansvarlig for. Her er noen prøver. 24. juli 1967: ferja, verken, hoggorm, hagen, farger, i helga, fjella, uka, vansker, tida, sjølsagt, heime, trøtte, havna, lufta, seinere, mye snø, elva, lista, et innhogg i premiesamlinga, natta osv. 25. juli 1967: sju, sjukehus, kona, på veg heim fra torget, politivakta, firbeinte, jamt, åra osv. 26. juli 1967: rekne, sitat-spalta, hurtigruta, jordbæra, korga, ujamn kvalitet, frakta, plukkinga av bæra, innhøstinga av jordbær-felta osv. Ellers omtales Ålesundsmessen som messa, og det heter kunstforeninga, Nordsjømesssa, utstillinga, ved sida av, tåka sto framleis tjukk som graut osv.

For riksmålsfolket må det være bittert å se disse naturlige formene brukt, men de resonnerer vel som så at de skal nok greie å omvende «Sunnmørsposten», der er så mange måter å gjøre det på. Jaja, de får prøve det, så får vi se. Men fra samnorskfolket rettes der hermed ei hjertelig takk til «Sunnmørsposten» for det friske, naturlige språk avisa bruker.

Imidlertid skal en merke seg énting, og den tingen profiterer riksmålsfolket stort på, og det er at det språket som brukes i N.T.B. og enkelte andre nyhetsbyråer, er avisene ikke ansvarlig for, det går av tekniske grunner rett inn i pressa. Om dette uttalte redaktøren av ei større avis — «Vi er ofte

uenig i og misfornøgd med de formene som nyhetsbyråa bruker, og vi forsøker også å rette på dem, men som oftest har vi ikke tid til det». Dette bør alle som studerer norske språkforhold, være oppmerksomme på, ikke minst folk som blir valgt inn i (Vogt-)komiteer og liknende. Sitter der en riksmålsmann i ei nøkkelstilling som et nyhetsbyrå er, kan han bestemme språket i kort sagt alle aviser i landet. Dette er som å sette bukken til havresekken. Og enda tales der så vakkert fra et bestemt hold om «fri sprogutvikling».

En annen ting i denne forbindelse er at mange journalister er såpass tilårskomne at de har vanskelig for å forandre og modernisere skriftspråket sitt. På forespørsmål om dette svarte en redaktør av ei større venstreavis på Sørlandet at han lar folka sine stå språklig fritt. Vil de av språkpolitiske grunner gå imot den offisielle rettskrivningen i landet og skrive — — elven, hytten, heien, bryggen, øen, bukten, viken, fiske-skøyten, bygden, setren, bikkjen, jakten, haglbørsen osv. så står det dem fritt. Og så heter det at det norske folk bruker riksmål. Nei det er sannelig på tide at de faktiske forhold kommer fram i dagen. Det er såleis bare simpel språkpolitikk når enkelte riksmålsaviser er gått over til å bruke bløte konsonanter i ord som skib, sprog, embede, vidne, yde, nyde osv. Der er prutningsmonn i de bløte konsonantene, men de er ikke naturlig norsk skriftspråk.

Under Trim-aksjonen i høst hadde avisene i Kristiansand S. et kart over det terrenget Trim-løpet skulle foregå i. På kartet sto: «Løypen fra Tinnheia til Kulia osv.» Riksmålsfolket hadde grunn til å være fornøgd med den personen som hadde ansvaret for tek-

"Målreising 1967" ikkje velkomen i Aust-Agder

Styret i Aust-Agder Mållag, under leiing av formannen Tarald Nomeland, har gjort dette vedtaket:

«Styret for Aust-Agder Mållag er ikkje samd i konklusjonen i «Målreising 1967», og vil ikkje gå i brodden med studieringar på det grunnlaget. Me vil heller ikkje rå einskildlaga i fylket til å gjera det — men kvart lag rår seg sjølv i denne saka.

Styret i fylkeslaget ser det slik at samnorsk er einaste moglege løysinga i målstoda, og di før me kan få eit samnorsk skriftmål, bygd på talemåla i landet, di betre er det.

Me er misnøgd med at «Målreising 1967» vert nytta som grunnlag for studieringar, for det er å rekne for tjuvstarting for styre i Noregs Mållag, i ordskifta om framtidslinja for norskmålsfolket. Ein må helst skjøna det så at styret for Noregs Mållag no går bort frå samnorsklinja.»

sten på kartet, men her gjaldt det gamle ordet at viss der er uoverensstemmelse mellom kartet og terrenget, kan en rekne med at terrenget er riktig, og de tusener av deltakere som var uti terrenget, snakka heile tida om *løypa* og *løypa* og atter *løypa*. På et språkdiskusjonsmøte seinere på høsten blei dette kartet brukt som et eksempel på hvor lite samsvar der er mellom skriftspråk og talespråk. Da der blei gjort innvendinger mot dette fra riksmålshold, uttalte riksmålsungdommen som var til stede, at de sier *løypa*. Det gjorde godt å høre at der er ærlige mennesker blant riksmålsfolk. Og et skriftspråk uten a-ord, a-verb og diftonger er unaturlig for storparten av det norske folk (Bergens bymål alltid unntatt), det må vel alle ærlige mennesker innrømme.

Torkel Magnusdal.

★ VÅRT LAND

(Eigen melodi)

*Vi har elska vårt land gjennom tusen av år,
vi har elska det fram i de fattigste kår
til vår ære og heder i dag.
Og vårt land har oss døpt med si mektige ånd,
det har stålsatt vår vilje og styrka vår hånd
til å seire i arbeidets slag.*

*Ja, vi elsker vårt land midt i sommerens fest,
ja, vi elsker vårt land og i vinterhvit fest
ja, vi elsker vårt fjell og vår fjord.
La en fremmendkar syn's her er fattig og smått,
men vi norske vi syns her er storfelt og godt,
og vi elsker vår fedrenejord.*

*Vi vil elske vårt land hva der enn måtte skje,
vi vil elske det óg om vi bøyes i kne,
vi vil elske det inntil vår død.
Men av tusene blødende hjerters sår
vil der gå over landet en solfager vår,
gjennom folket en ungdommens glød.*

Fin samnorsk

Dette er kanskje en småting. Dvs. det ville være verdt å skrive om dersom motstanderne våre leste oss, men det gjør de nok ikke, og medlemmene er det vel liten vits i å opplyse på dette området. Men la gå likevel: Vi har har noe, ei forening eller hva det nå er, som heiter «Junior Chambers». Den har med forretningslivet å gjøre og er svært fin, Øverlands ordliste og alt det. Den har stelt til en diskusjonskonkurranse mellom gymnasiaster. I konkurransen galdt det ikke bare om å være god i argumentering, men det blei også uttrykkelig sagt at det blei

lagt stor vekt på fin framferd og vakker språkbruk. Vi kunne ikke anna enn glede oss over at de som vann, et tremannslag fra Eidsvoll gymnas, brukte utprega samnorske taleformer. «Heile tida», «har regna ut» osv. var særmerkt for språkbruken deres. Og språkbruken var vakker, det går ikke an å nekte for det. Det tjener «Junior Chambers» til stor ære at de i dette tilfellet praktiserte et saklig språksyn, at de suverent satte seg ut over språktvungen og språkrøvlet og Øverlands ordliste og gav førsteprisen til dem med de samnorske formene. Måtte bare heile forretningsstanden få samme innstillinga, men det har vi nok inga von om. Vi har heller inga von om at konkurransen vil bli omtalt i «Frispråk».

Vassau

VEGEN VI MÅ GÅ

Eg trudde innlegget mitt «Bokmål-nynorsk-sammorsk» hadde vore nokså klart. Men i siste nr. av bladet kjem T. Magnusdal og stiller tri spørsmål til meg. Eg får då ta opp att: Ingen målmann, kor fasthalden han enn er, trur vel at nynorsken greier å bli «einaste riksmålet i landet».

At nynorsk der i mot kan leve som eit mindretalsmål, tvilar eg ikkje på. Det er ikkje avgjerande at han har gått tilbake med strukturendringa av samfunnet til der han stod i 1930—35. Ingen rekna då at det stod så dårleg til. Og elles — som literaturspråk t. d. har han aldri stått sterkare enn nå. I teaterlivet har han verkeleg fått prestisje og vandrar jamvel over landegrensene i Grand pristevinga av melodiar anno 1968.

Mager trøst, kanskje. Tilbake-

slaget som skulemål kan ein ikkje vonsjå, *om ein vil lenger fram*. Om nå nynorskprosenten hadde auka, la oss sei til 50%, ja, så hadde vi stått sterkt, men målkøyvinga hadde ikkje vore mindre.

Løysing får vi bare ved språkleg samling. Om løysinga er god eller dårleg, så er kompromisset betre enn evigvarande uløyst målspørsmål. Lik skrivemåte vil vi aldri få, men det er rom for ulikskap innan om same skriftnormalen, som Sp. S. har synt. Det får greie seg.

«Målreising 1967», som Magnusdal syner til, er (grunnlag for) eit programutkast. Det peikar ikkje framover, men vil, som Vogtnemnda låse språkstoda vår fast. Noregs Mållag har ikkje sagt sitt avgjerande ord om dette ennå.

Ragnv. Berli

Landslaget får ny sekretær

Sekretæren i Landslaget for Språklig Samling, student Lars S. Vikør, kjem truleg til å ta eit studieopphald utanlands frå og med kommande haust, og kan derfor ikkje halde fram som sekretær. Han har hatt dette vervet sia hausten 1965.

Som ny sekretær, førebels fram til landsmøtet, har sentralstyret tilsett Tore Moen, som for tida studerer statsvitskap ved Universitetet i Oslo. Han har vori medhjelpar i sekretariatet i to år, og er såleis slett ikkje urøynd i dette arbeidet.

Student Rolf Theil Endresen, som også har vori medarbeidar i sekretariatet i lengre tid, har sagt

seg villig til å halde fram. Liksom Moen er han 21 år gammal, og han studerer kinesisk språk ved Universitetet.

Vi har ikke så mange aktive i Språklig Samling. Det fins temmelig mange sympatisører, det har vi prov nok for, men det blir ikke noe arbeid utav det, og det er arbeid som trengs meir enn noe anna.

Når nå Lars S. Vikør må reise fra oss på grunn av studiene, skal vi ikke legge skjul på at det er et tap. I den tida han har vært sekretær, har vi hatt ei drivkraft som har ofra seg langt utover sekretærpliktene. Hans siste arbeid

med småskriftene våre forteller nok om det.

Men vi vil ønske han velkommen att! Det skal saktens bli råd å finne noe som han kan henge fingrene i hos oss når han kommer.

**BLI
MEDLEM!**

**STØTT
SPRÅKLIG SAMLING**

Skriv til adresse
postboks 636, Oslo
og be om nærmere
opplysninger.

FRAMSYN

Språklig Samling gav for 3—4 år sidan ut eit stort julehefte med dette namnet. Det var eit svært godt namn, som er midt i blinken for målsettinga til organisasjonen. Men kvifor ikkje la *bladet* kallast så? Same namn på organisasjon og avis høver mindre bra.

Framlegget er gratis for styret til komande årsmøte.

R. B.

* * *

Takk for tanken — det er tydelig noe å tenke over.

R e d.

Slepp orda fri

I eit lesarinnlegg i «Dag og Tid» finner vi dette som kan gi rom for ettertanke:

I språkspalta (DT nr. 9) skriv Magne Rommetveit så rett, så rett — og likevel er konklusjonen akkurat så rang som ekspertkonklusjonar plar vere.

For den som har vore norsk-lærer i 40 år, og i storparten av desse åra har hatt klassar der alle elevane skulle lære begge målformene, har det etter kvart vorte meir og meir klårt at purismen er ei dødslinje for nynorsken. Ikkje minst er alle dei velsigna orda på be-, an-, -else og -heit ei sann og unødvendig plage for elevar som sjølvsagt ikkje er ekspertar på språkhistorie. Elevane har berre eitt einaste grunnlag å bygge på, og det er talemålet. I talemålet er det så visst ikkje berre «somme av desse orda» som har bite seg fast. Det vrimlar av dei. Og la dei vere låneord aldri så mykje, dei fell naturleg i munn og penn hos det absolutte fleirtal av folket.

Med års mellomrom får eitt og anna av dei sleppe inn i ordlistene. Men no må det bli slutt på at t. d. eit medisinsk faguttrykk som *hjernerystelse* skal rettast til *heile-skaking*, endå det siste ordet er både godt og norsk.

Slepp orda fri! Så kan vi kan-

skje få slutt på alle dei angstfylte spørsmål frå elevane våre: «Har vi lov til å skrive dette i nynorsk?» Og så kan vi kanskje få slutt på at så mange av dei som lærer nynorsk, tek til å skrive bokmål så snart dei er ferdig med skolen. Dessutan kan norsklærarane få samle seg om det som er viktig: å lære elevane å finne gode norske seiemåtar slik at dei kan lære å skrive fri, grei og vakker norsk.

Måldyrking treng vi. Men det må dei som verkeleg kan, greie med. I skolen må alt naturleg talemål godkjennast. Så blir det læraren si sak å få elevane til å leite etter dei gode orda og seiemåtane som lever ved sida av låneorda. Men det skal dei ikkje gjere på grunn av angst for låneord, men i glede over at så mykje ekte og verdfullt har overlevd hittil.

Hilmar Rørmark.

Avdeling for kaktus

«NÅ» heiter et såkalla billedblad. Det er utprega høyre og øverlandsk i «sproget». Vi har ved fleire høve vært så heldige å få tilsendt kaktus fra dette bladet.

Kaktusen er jo en pen plante, i alle fall når den blomstrer, men viss vi ikke misforstår billedbladet fullstendig, er det visst ikke bare for å glede oss at de sender oss denne blomsten. I den øverlandske språkbruken skal det visst nok bety at vi er dumme, at vi dummer oss ut, at de har grunn til å hovere over oss, altså noe i lik-skap med vår barndoms æ-bæ. Ja, vi veit nå ikke sikkert, for vi har ikke tilbrakt vår barndom med å leike i «Nå's» redaksjon, men vi trur det. Men i alle fall har vi nå et pent lite lager med kaktus, som sekretæren tar seg av og passer med kjærleg hand.

Nå leser ikke vi dette billedbladet. Men vi leser av og til om det i andre blad. Vi leser at bladet blir saksøkt for feilaktig språkbruk, og taper saka. Det siste var noe om bondefangeri i Trøndelag, noe som altså ikke var bondefangeri men blei kalt bondefangeri fordi Nå-folka ikke visste hva ordet betydde. Trass i Øverlands ordliste. Eller visste de det? Ikke veit jeg, men jeg veit de blei dømt av retten for den språkbruken.

Nå kunne vi jo moralisert over dette, spurt hva gagn det er i å skrive rett viss det blir galt likevel, til og med svært galt. Vi kunne også tilby dem vår samlenormal, så de kunne prøve om de ved hjelp av den kunne greie å holde seg unna rettssalen ei stund, vi trur nok det ville hjelpe. Men nok om det. Nå ser vi at bladet skal i retten igjen, også denne gangen på grunn av noe kluss med språket. Vi kom da til å tenke på at vi jo har et lager av kaktus stående. Vi kunne begynne å sende i retur. En kaktus for hvert tapt rettssak på grunn av språkluss. Spørsmålet er bare: Har vi stort nok lager?

Rc.